

जाहिरातींचे दर.
सालील पत्र्यावर चौकशी
करावी.
व्यवस्थापक, अर्थ,
'दुर्गाधवास', पुणे २.

अर्थ

वर्गणीचे दर.
वार्षिक वर्गणी
रु. ४.
(टपाल हंशिल माफ)
किरकोळ अंकास
एक भागा.

'अर्थ एव प्रधानः' इति कौटिल्यः अर्थमूलौ धर्मकामाविति ।

—कौटिलीय अर्थशास्त्र.

संपादक—प्रो. वा. गो. काळे.

वर्ष २

पुणे, बुधवार, तारीख २६ ऑगस्ट, १९३६.

अंक ३५

एशियन पॉलिसी.

महणजेच

आयुर्विम्बाच्या निरनिराळ्या सर्वास
सोयीस्कर योजना.

महाराष्ट्रांत ठिकठिकाणीं एजंट नेमावयाचे आहेत

धी एशियन अँशुरन्स कंपनी, लिमिटेड

एशियन बिल्डिंग : मुंबई नं. १

वेस्टर्न इंडिया

लाइफ इन्शुरन्स कंपनी लि.

स्थापना स. १९१३. मुख्य कचेरी—सातारा.

संपूर्ण स्वदेशी, अत्यंत सुदृढ, माफक हप्त्याची
पहिली व पहिल्या प्रतीची महाराष्ट्रीय
विमासंस्था.

बोनस { हयातीतील रु. ६०
त्रैवार्षिक { हयातीनंतरचे रु. ७५
दरहजारी

१९३५ मधील नवे काम ५१,३०,०४२ रु.

एकूण चालू काम २,७०,००,००० रु. अधिक

एकूण जिंदगी ७१,७१,०९३ रु.

लाइफ फंड ६०,४२,८७३ रु.

एजन्सी व इतर माहितीसाठी पत्रव्यवहार करा.

S. B. JOSHI & Co.

ENGINEERS & CONTRACTORS

41 A, Bruce Street,
Bombay

716 Sadashiv Peth,
Poona City

WANTED Arts Graduates & Medical Practitioners to push up Rural Uplift & Medical Relief Movement in furtherance of Insurance Benefit-Plans throughout district places in the Presidency. Adequate remuneration to capable workers.

Apply with particulars to :—

Head Office :— } General Manager,
99, LAXMI ROAD, } THE DAWN OF INDIA
POONA. } LIFE INS. Co., LTD.

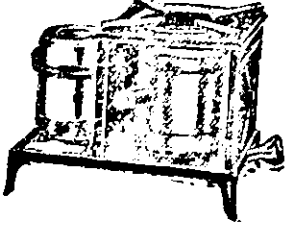
संजीवन हेअर टॉनिक

दारुणा, केंस गळणें व टकल.

ह्यावर अनुभविक उपाय

संजीवन मॅन्युफॅक्चरिंग कं., अहमदाबाद

कॉलेज विद्यार्थ्यांच्या विशिष्ट
गरजा लक्षांत घेऊन हें
मॉडेल बनविलें आहे.

किंमत माफक.

पंप नाही ! पिन नाही !! आवाज नाही !!!

ज्युनियर प्रभाकर
सेफ्टी स्टोव्ह

माहितीपत्रक मागवा

मेकर्स:-ओगले ग्लास वर्क्स, लि.

ओगलेवाडी, (सं. औंध), जिल्हा सातारा.

पुणें स्टॉकिस्ट्स:-

१ केळकर ब्रदर्स,

बुधवार चौक.

२ म. इ. को. ऑ. एजन्सी,

लक्ष्मीरोड.

विविध माहिती

आणखी एक प्रचंड आगबोट

“कीन मेरी” ह्या नामांकित आगबोटीच्या जोडीस त्याच नमुन्याची दुसरी एक आगबोट बांधण्याचें ग्रेटब्रिटनने ठरविलें असून त्याप्रीत्यर्थ ७ कोटींच्यावर रुपये खर्च व्हावयाचे आहेत.

पॅरिस शहरांतील लोकवस्ती

पॅरिस शहरांतील लोकसंख्या गेल्या पांच वर्षांत ७१ हजारांनी कमी झाली असली, तरी त्या शहराच्या उपनगरांत वस्ती वाढली आहे. वहातुकीच्या साधनांत झालेल्या सुधारणेचा हा परिणाम आहे. पॅरिस शहर व त्याची उपनगरे ह्यांची लोकसंख्या ६० लाखांवर आहे.

पोलंडची वसाहतीसाठी मागणी

दक्षिण अमेरिका व दक्षिण आफ्रिका येथें आपणांस वसाहतीं-साठी मुख्य मिळावा अशी पोलंड देशानें राष्ट्रसंघाकडे मागणी केली आहे. त्या देशाची लोकसंख्या जलद वाढत आहे, परंतु नैसर्गिक संपत्ति पुरवठ्याची नाही. इंग्लंड व फ्रान्स ह्या सारख्या देशांनी वसाहतीसाठी आपणांस अल्प व्याजानें भांडवल पुरवावें, अशी पोलंडची मागणी आहे व तिला जर्मनी व इटली ह्यांचा पाठिंबा आहे.

इंग्लंडमधील औद्योगिक चलती

जुलै महिन्यांतल्या ब्रिटिश निर्गत व्यापाराचा आकडा ५३ कोटी रुपये होता. गेल्या सहा वर्षांत एवढा मोठा आकडा प्रथमच प्राप्त झाला आहे.

ब्रिटिश शेतकऱ्यांची हिंदुस्थानास भेट

हिंदुस्थानांतली परिस्थिति अवलोकन करून व्यापारी ज्ञेह संबंध दृढ करण्याच्या हेतूने कित्येक ब्रिटिश शेतकरी चालू वर्ष-अखेर ह्या देशांत येण्याकरितां निघणार आहेत. राजकारणापासून अलिप्त असलेली ब्रिटिश नॅश्ल युनिभन ही संस्था सदरहु दौऱ्याची सर्व व्यवस्था करित आहे. साम्राज्यांतील इतर देशांत असे दौरे पूर्वी काढण्यांत आलेले आहेत.

लंडनमध्ये हिंदी एक्सचेंज बँक

पहिली हिंदी एक्सचेंज बँक लंडनमध्ये चालू करण्याचा समारंभ हिंदू आणि पार्शी विधींस अनुसरून सर सोराबजी पोचसनवाला ह्यांच्या हस्ते झाला.

अमेरिकेच्या २०० नव्या आगबोटी व ७५ कोटी रुपये खर्च

आपलें आगबोटीचें व आरमारी बळ वाढवून राष्ट्रीय व्यापारास उत्तेजन देण्यासाठी ७ वर्षांत ७५ कोटी रुपये खर्चून २०० नव्या आगबोटी चालू करण्याचें अमेरिकन काँग्रेसने ठरविलें आहे.

इंपीरियल बँक ऑफ इंडिया

इंपीरियल बँक ऑफ इंडियाकडे चालू महिन्याच्या पहिल्या आठवड्याच्या अखेर ८० कोटी, २३ लक्ष रुपयांच्या ठेकी होत्या. तिने ४३ कोटी ७२ लक्ष रु. कर्जरोख्यांत गुंतवले असून, २२ कोटी ५३ लक्ष रु. कर्जाज दिले होते. हातीं असलेल्या व इतर बँकांतल्या मिळून रोख शिल्लकेची रकम २२ कोटी, ६४ लक्ष रुपये होती.

ब्रिटिश प्रधानमंडळाचे सभासद

ब्रिटिश प्रधानमंडळांतील २१ मंत्र्यांपैकी १५ जण विश्व-विद्यालयाचे पदवीधर आहेत. त्यांच्या चालू वयाची सरासरी ५५ ३/४ वर्षे आहे. रॅम्से मॅकडोनल्ड हे सर्वांत वयोवृद्ध (७० वर्षे) असून त्यांचे चिरंजीव, माल्कम मॅकडोनल्ड, हे सर्वांत लहान (३५ वर्षांचे) आहेत.

प्रीमियर कन्स्ट्रक्शन कं. लि.

वरील कंपनीने ६ १/४ टक्के दराच्या प्रत्येकी १०० रु. दर्शनी किंमतीच्या १५ हजार दुसऱ्या प्रेफरन्स भागापैकी ५ हजार भाग विक्रीस काढले आहेत. मेसर्स देवकरण नानजी अँड सन्स ह्यांनी वरील सर्व १५,००० भाग स्वपविण्याची जबाबदारी स्वीकारली आहे व त्याबद्दल त्यांस मोबदला म्हणून ४५ हजार रुपये मिळणार आहेत. सर लल्लुभाई सामळदास हे वरील कंपनीचे अध्यक्ष असून श्री. वालचंद हिराचंद हे मॅनेजिंग डायरेक्टर आहेत.

नवा हिंदू-ब्रिटन करार

ग्रेटब्रिटनशी करावयाच्या नव्या व्यापारी तहासंबंधी हिंदु-स्थान सरकारने व्यापारी संस्था व प्रांतिक सरकारें ह्यांकडून त्यांचीं मतें मागविलीं होती. आतां वाटाघाटीस सुरवात करावी असें बहुमत असून बोलणी हिंदुस्थानांत व्हावी असें कित्येकांचें म्हणणें असल्याचें समजतें.

मुंबई बंदरांतून सोन्याची साप्ताहिक निर्गत

रुपये किंमत
ता. २२ ऑगस्ट १९३६ रोजी पुरा झालेला आठवडा

४७,८७,००२

ता. २१ सप्टेंबर १९३१ ते २२ ऑगस्ट

१९३६ अखेर २,७९,९०,५४,९०७

अनुक्रमणिका

पृष्ठ	पृष्ठ
१ विविध माहिती ... २१८	५ प्रांतिक सहकारी बँकांची परिषद ... २२३
२ सोन्याची सरी का सुरी ? २१९	६ प्रॉ. स. इन्स्टिट्यूटच्या कोन्सिलची सभा ... २२३
३ जाहिरात व मालाचा प्रसार ... २१९	७ सहकारी बँकेच्या जमीन अडथळा ... २२४
४ स्फुट विचार ... २२१	८ बँकांचे व सोसायट्यांचे वार्षिक अहवाल ... २२५
उच्चशिक्षणाचे ध्येय व कार्य-‘स्वदेशी’ सासुरेच्या ध्यांत आयर्लंडचे यश-ब्रिटन-राशिया व्यापार-फ्रान्सचे इंग्लंडमध्ये कर्ज-इंडियन इन्स्टिट्यूट ऑफ बँकर्स-गुन्हेगार जातीची सुधारणा-न्यू इंडिया अँडु-अरन्स कं. लि.	९ राशियांत प्रजावृद्धीस सरकारचे उच्चेजन ... २२६
	१० हिंदी सूत व कापड ... २२६
	११ मॅनेजिंग एजन्सांच्या पद्धतीवर टीका ... २२६
	१२ निवडक बाजारभाव ... २२७

अर्थ

बुधवार, ता. २६ ऑगस्ट, १९३६

सोन्याची सरी का सुरी ?

(३)

सोन्याचे उत्पादन झपाट्याने वाढत असतां त्याची किंमत न उतरण्यास त्यास असलेली मागणी प्रभावी होत असली पाहिजे. ही मागणी कोठून येत आहे ? अलीकडच्या काळांत आंतरराष्ट्रीय अविश्वास आणि भावी युद्धाची भीति ह्यांमुळे जगांत तर सर्वच लोकांचीं मनें साशंक झालीं असून, प्रत्येकजण आपल्या संपत्तीचे सोन्यामध्ये रूपांतर करण्याच्या खटपटीत आहे. राष्ट्रीय चलनांचे पुढे कांहीं होवो, सोनें गांठीं असले म्हणजे आपल्या संपत्तीस शक्य तेवढा भरभक्कम आधार होईल, ह्या कल्पनेनें प्रत्येकाचा सोन्याकडे ओढा आहे. राष्ट्रीय मध्यवर्ती बँकांवर चलनें स्थिर व सुरक्षित राखण्याची जबाबदारी असल्यानें त्यांची प्रवृत्ति आपला सुवर्णनिधि वाढवण्याची आहे. जगांतिल सर्व बँकांचा मिळून सुवर्णसंचय किती आहे, ह्याचे आकडे पाहिले तर असें दिसून येतें कीं, १९२० ते १९३५ ह्या पंधरा वर्षांत ६०० कोटी जुन्या व १,००० कोटी नव्या डॉलरच्याइतका वाढला आहे. ही सुमारे २,५०० कोटी रुपये किंमतीच्या सोन्याची बँकांच्या गंगाजळीत झालेली वाढ, विशेषकरून प्रचलित आर्थिक मंदी लक्ष्यांत घेतां, मामुली आवश्यकतेच्या मानानें भरमसाठ आहे. असेंच म्हणावें लागेल. निरनिराळ्या देशांत खाजगी व्यक्ती व संस्था आणि तेथील सरकारें ह्यांनीं आपल्या संग्रहीं सोनें बाळगले आहे त्याची भर वरील आकड्यांत वातली पाहिजे म्हणजे सुवर्णास एकूण मागणी कशी वाढली आहे ह्याची कल्पना येईल. ह्या प्रकारच्या सोन्याचे परिमाण फार मोठें नाहीं; तें गंगाजळीत झालेल्या वर निर्दिष्ट केलेल्या वाढीच्या सहावा हिस्सा एवढेंच आहे. तथापि, हिंडुस्थानांतून सोन्याच्या निर्गतीचा प्रवाह सारसा चालला आहे आणि तें बाहेरील देशांत मोकळे पसरत आहे ही गोष्ट ध्यानांत घेतां, वरील

संग्रह हिशेबांत धरणें आवश्यक आहे. सध्याची आर्थिक मंदी दूर होतांच, कांहीं वर्षांनीं हिंडुस्थानाबाहेर गेलेलें सोनें इकडे परत फिरण्याचा संभव आहे ही गोष्टहि विसरून चालावयाचे नाहीं.

ह्या प्रकारच्या अनेक बाबींचा विचार करतां येत्या पांच-चार वर्षांत सोन्याचा भाव थोडा उतरेल असा अंदाज प्रो. कॅसल यांनीं केला आहे. राष्ट्रीय सरकारांच्या सांपत्तिक अडचणी व युद्धसामुग्रीच्या तयारीवर होणारा सर्च ह्यांमुळे व्यवहारांत अधिक चलन खेळेल व त्याचा परिणाम बाजारभाव चढण्यांत होईल. तसाच परिणाम, व्याजाचे दर हलके रहातील अशी व्यवस्था करण्याचा व कागदी विनिमय-साधनें विपुलतेनें समाजांत खेळती ठेवण्याचा राष्ट्रांचा प्रयत्न चालू आहे, त्याचाहि होणार. भविष्याच्या पोटांत काय काय गोष्टी आहेत, ह्याचा अंदाज करणें अशक्य आहे. तथापि, संभाव्य घडामोडींची कल्पना करून तिच्यावर सोन्याच्या भावी किंमतीविषयींचें अनुमान उभें करतां येईल. अमेरिका व त्याबरोबर ग्रेट ब्रिटन आपले चलन हलकें करून सोन्याची किंमत कदाचित् वाढवतील, परंतु एकंदर बाजारभाव चढल्यास त्या घोरणाचा म्हणण्यासारखा परिणाम व्हावयाचा नाहीं. राष्ट्रांनीं आपल्या चलनास असलेला सोन्याचा आधार मुळांतच काढून टाकल्यास त्याची किंमत भलत्याच प्रमाणांत उतरेल. पण ही गोष्ट अशक्य कोर्टीतली आहे हें मागचा व सद्यःस्थितीचा अनुभव स्पष्टपणें सांगतो. सोन्याची किंमत फार उतरू लागल्यास त्या परिस्थितीचा फायदा घेण्यास सर्व ऋणको पुढे सरसावतील आणि स्वस्त झालेलें सोनें कर्जफेडीदासल स्वीकारण्याचें धनको नाकारतील तर कर्जदार खाका वर करण्यास कायदेशीरपणानें मोकळे होतील. सोन्यांत परतफेड होण्याची शर्त असलेल्या कर्जांचे परिमाण जगांत आज एवढें प्रचंड आहे कीं, त्याच्या किंमतीवर ह्या व्यवहारांचा परिणाम होणें अपरिहार्य आहे. उद्योगधंद्यांत व दागदागिण्यांत सोन्याचा उपयोग केला जातो, त्यास अलीकडे मंदीमुळे आळा बसला आहे, पण पुढें हें नियंत्रण दूर होऊन त्यासंबंधांतली मागणी वाढणें संभवनीय आहे. ह्या रीतीनें अनेक साधक-बाधक बाबींचा हिशेब करतां सोन्याच्या बाजारभावांत वेळोवेळ चढउतार झाला तरी त्या धातूस जागतिक मान्यता आहे ती कायम रहाणार ह्यांत संशय नाहीं, असा आपल्या चर्चेचा निष्कर्ष प्रो. कॅसल ह्यांनीं काढला आहे.

जाहिरात

—X—

मालाचा प्रसार वाढविण्याचे उत्कृष्ट साधन

यंत्रांचे सहायानें मोठ्या प्रमाणावर मालाचे उत्पादन करता येतें, परंतु त्या मानानें मालाचा उठाव होतो असें नाहीं. नव्या, नव्या जिनसा तयार करण्याचे कारखाने रोज निघत आहेत, आणि नवीन नमुन्यांच्या पदार्थांचें उत्पादन वाढत आहे; परंतु ह्या वस्तू गिन्हाइकांच्या नजरेसमोर याव्या कशा ? लोकांचें लक्ष मालाकडे वेधून व त्यांस आपल्या जिनसांचे गुण पटवून दिव्या-खेरीज विक्री तडाख्यानें होत नाहीं आणि यंत्रसामुग्री कितीहि कार्यक्षम असली तरी तयार होणारा माल उठेपर्यंत कारखानदारांस हात जोडून स्वस्थ बसणें भाग पडतें. जाहिरात व प्रचार हीं उत्पादन व खप ह्या दोहोंस जोडणारा सांधा होत. जाहिरातीच्या भपक्यानें सामान्य वस्तूसहि कांहीं दिवस गिन्हाईक

आले, तरी ते टिकाऊ नसते. कित्येक वेळीं, एकाच पदार्थाच्या जाहिरातीमुळे इतर अनेक जिनसांस मागणी येते, असाहि अनुभव आहे. जाहिरातीच्या ह्या गुणांमुळे उत्पादक, कारखानदार व विक्रेते ह्यांचे जाहिरातीवाचून भागेनासे झाले आहे. वर्तमानपत्रांसहि त्याकारणाने उत्पन्नाचे एक मोठे साधन प्राप्त झाले आहे.

आधुनिक पद्धतीने व्यवहार करणाऱ्या पाश्चात्य देशांत निरक्षरांचा पूर्ण अभाव असल्यासारखाच आहे. त्यामुळे, वर्तमानपत्रे व नियतकालिके ह्यांस वाचक फार असतात, इतकेच नव्हे तर ग्राहकांची संख्याहि वाचकांच्या संख्येच्या तोडीची असते. हिंदुस्थानांत साक्षर लोक थोडे व बहुतेकांजवळ जिनस खरेदण्यास पुरेसा पैसा नाही, अशी स्थिति असल्याने जाहिरातीचा उपयोग व्हावा तितका होत नाही. ग्रेटब्रिटनमधील प्रत्येक १०० कुटुंबांत दररोज सरासरीने १५२३ दैनिके व प्रत्येक आठवड्यास १३० साप्ताहिके खपतात, असा हिशेब करण्यांत आला आहे. अशा १५१ वृत्तपत्रांत व नियतकालिकांत मिळून जाहिरातीवर गेल्या वर्षी एकूण सुमारे २२ कोटी रुपये तेथे खर्च केले गेले. १९२१ साली जाहिरातीच्या धंद्यांत फक्त १० हजार लोक गुंतलेले होते; १९३१ साली १८ हजार लोकांची उपजीविका ह्या धंद्यावर अवलंबून असल्याचे आढळून आले.

आपल्या मालाची जाहिरात कोठे व कशी द्यावी, ह्यासंबंधी सल्ला देणारा एक मध्यस्थवर्ग आतां निर्माण झाला असून त्याच्या अनुभवाचा व माहितीचा फायदा पैसा देऊन घेणे कारखानदारांस व व्यापाऱ्यांस परवडते. कारण, ह्या शास्त्राचा स्वतंत्र अभ्यास केलेल्या अनुभवी मनुष्याच्या अभिप्रायास दिलेली किंमत वाढत्या व्यापाराने व मालाच्या प्रसाराने भरून येते, अशी त्यांस खात्री पटली आहे. कित्येक मोठे व्यापारी स्वतःचे स्वतंत्र जाहिरातखाते निर्माण करून त्यामध्ये जाहिरात-तज्ज्ञांची नेमणूक करतात.

जाहिरात दिली असतां मालाची प्रसिद्धि होते, ही गोष्ट प्रत्येक व्यापारी जाणतो, परंतु कित्येक प्रसंगी जाहिरात जेवढी यशस्वी व्हावयास पाहिजे तेवढी होत नाही. गिःहाइकांची मनोवृत्ति ओळखून त्यांच्या मनाचा ठाव काढण्याचे काम तज्ज्ञांकडे सोपविणेच ज्यास्त श्रेयस्कर ठरते. एकदां नवे पेय तयार करून ते बाजारांत विक्रीस काढणारास प्रथम आपल्या मालास मागणी किती येईल, स्पर्धा व चढाओढ किती होईल, सध्याचीं पेये टाकून देऊन नवीन पेय घेण्यास लोकांस कसे प्रवृत्त करतां येईल, पेयाची लज्जत लोकप्रिय होईल किंवा नाही, इत्यादि प्रश्नांचा विचार करावा लागेल. ते पेय गिःहाइकांचे हातीं पडेपर्यंतच्या विक्रीसंबंधाच्या सर्व क्रिया योजाव्या लागतील व जाहिरातीसाठीं वर्तमानपत्रांची निवड करावी लागेल. प्रत्येक वर्तमानपत्राचे वाचक कोणत्या दर्जाचे व आवडी-निवडीचे आहेत, सदरहु पत्रांचा खप कोणत्या जिल्ह्यांत विशेष होतो, त्यांच्या वाचकांमध्ये ऐपतदार लोक किती आहेत, इत्यादींवर जाहिरातीचा मजकूर व उठाव अवलंबून राहिला पाहिजे हे उघड आहे.

सामुदायिक रीतीने जाहिरात देण्याची प्रथा आतां वाढत्या प्रमाणावर असलेली आढळते. एकाच धंद्यामधील परस्परार्थी स्पर्धा करणारे व्यापारी व कारखानदार आपल्या मालास गिःहाइक निर्माण करण्याचे वेळीं एकत्र येतात व परस्परसहकार्याने आपला व्यापार वाढवितात. हिंदी सिमेंट कंपन्यांचे उदाहरण ह्या संबंधांत चटकन् नजरेसमोर येते. सिमेंटचा वापर वाढविण्याकडे त्यांच्या संस्थेचा सारखा प्रयत्न चालू असतो व ह्या वाढणाऱ्या खपाचा फायदा सभासद-संस्थांस

मिळतो. आगीच्या विम्याचे काम करणाऱ्या कंपन्यांचीहि अशाच प्रकारची योजना आहे. सॉफ्ट कोक, चहा, इत्यादि मालाच्या प्रसारासाठींही वरीलप्रमाणेच खटपट करण्यांत येते. पोस्ट व टपालखाते सुद्धा जाहिराती देत असते. 'एअर भेलने पत्रे पाठवा,' 'तारेने अभिनंदन करा' 'टेलिफोनचा उपयोग करा' इत्यादि घोषणांच्या मुळाशी जाहिरातीचीच कल्पना असते. सरकारी रेल्वेज तर परदेशांतहि जाहिराती देऊन तेथील लोकांस हिंदुस्थानांत बोळावित असतात. म्हैसूरसारखी संस्थाने आपल्या सृष्टिसौंदर्याचे वर्णन करून पाहुणे आकर्षण्याची खटपट करतात, हेहि सामुदायिक जाहिरातीचेच उदाहरण होय. कर भरणाऱ्या नागरिकांतर्फे हा प्रचार केला जातो, हे त्याचे वैशिष्ट्य होय. खप व दणे हे शेवटी त्यांच्याहि हिताचेच असते.

लोकांच्या रुचिवैचित्र्यास मर्यादा नसल्याकारणाने नव्या, नव्या जिनसा त्यांचे पदरीं बांधण्यास जाहिरातीच्या साधनाचा उपयोग करावा लागतो व तो तसा कायम करावा लागणार, हे उघड आहे. देशांतील संपत्ति व तिची समाजांतील भिन्नभिन्न घटकांत होणारी वाटणी ह्यांवर जाहिरातीची उपयुक्तता अवलंबून रहाणे अपरिहार्य आहे. आज ज्या गोष्टी चैनीच्या सदरांत मोडतात त्यांचा अंतर्भाव उद्यां जरूरीच्या वस्तूंमध्ये होऊ लागला, म्हणजे साहजिकच जाहिरातवाल्या व्यापाऱ्यांचे व्यवहारक्षेत्र वाढते. गिःहाइकांच्या मनांत एकादा वस्तु आपणांस हवी असे वाटण्यावर जाहिरातीचे प्रभावापण अवलंबून असले, तरी मनांतील इच्छेस मूर्त स्वरूप देऊन ती वस्तू खरेदी करण्याचे साधन जवळ नसल्यास जाहिरातीचा उपयोग होणार नाही. गरीब लोकांच्या वाचनांत येणारी व श्रीमंतांच्या नजरेस येणारी वर्तमानपत्रे ह्यांमधील जाहिरातीची ह्या दृष्टीने छाननी केली असतां वरील विधानाची सत्यता पटेल.

कै. वा. भाऊराव कोल्हटकरांचे गाणे ऐकावयास मिळेल काय ?

वरील शिर्षकाखाली 'अर्था' च्या १ जुलैच्या अंकांत आम्ही प्रसिद्ध केलेल्या मजकुरास अनुसरून आमच्या एका वाचकाकडून आम्हांस आलेले पत्र आम्ही ता. १२ च्या अंकांत दिले होते. त्या पत्रामध्ये कै. भाऊरावांच्या गाण्याच्या बांगड्या गतवर्षीच स्वतः ऐकल्याचे त्याने कळविले होते व त्या ज्या गृहस्थाचे मालकीच्या होत्या, त्यांचे नांवहि त्यांत निर्दिष्ट केले होते. ह्या संबंधांत कांहीं ज्यास्त माहिती हवी असल्यास ती श्री. ग. स. देशपांडे, बी. एस. सी., खो. नं. ६, श्री. ता. टी. कॉ. होस्टेल, कोल्हापूर, ह्या पत्त्यावर मिळू शकेल, असे श्री. देशपांडे हे कळवतात.

'अर्था' चे स्वागत.

अर्थ:—या नांवाचे साप्ताहिक प्रो. वामनराव काळे यांच्याकडून 'म. सा. पत्रिके' कडे भेटास येत असते. या पत्राचे विशेष महत्त्व आम्हांस वाटते; कारण, सांप्रतचे युग 'अर्था' चे आहे. एखाद्या विषयांत जो तज्ज्ञ असेल त्यानेच साधारण लोकशिक्षणासाठी ग्रंथ व लेख लिहिले तर तो योग अत्यंत अभिनंदनीय होय. तसा योग महाराष्ट्रांत जुळून आला आहे आणि हा 'अर्था' चा दुसरा विशेष होय असे आम्हांस वाटते. 'अर्थ' साप्ताहिकाप्रमाणेच एक आर्थिक वाङ्मयमालाहि प्रो. काळे यांनी सुरू करून महत्त्वाची व खरी उपयुक्त लोकसेवा व वाङ्मयसेवा चालविली आहे. यथाक्रम त्या मालेतील ग्रंथांचा परामर्ष 'पत्रिके' त होईलच; आज 'अर्थ' द्वारे वामनरावजींनी जो अत्यंत स्तुत्य व काळोचित असा उपक्रम केला आहे त्याबद्दल त्यांचे मनापासून अभिनंदन आम्ही करतो. 'अर्थ' हा प्रत्येक शाळेत व कुटुंबांत असला व वाचला गेला पाहिजे या 'अर्थ' कारांचे म्हणण्यास आमचा पूर्ण व हार्दिक पाठिंबा आहे.

दत्तो वामन पोतदार
(महाराष्ट्र साहित्य पत्रिका, एप्रिल-जुलै, १९३६.)

स्फुट विचार

उच्च शिक्षणाचें ध्येय व कार्य

मुंबई विश्वविद्यालयाचे चॅन्सेलर ह्या नात्याने इलाख्याचे हंगामी गव्हर्नर, सर रॉबर्ट बेल, यांनी वार्षिक पदवीदान समारंभाचे प्रसंगी गेल्या आठवड्यांत भाषण केले, त्यांत उच्च शिक्षणाचें ध्येय व व्यावहारिक उपयुक्तता ह्या विषयाची चर्चा त्यांनी केली. ज्याचे योगाने आपले पोट भरण्याची विद्या आमच्या तरुणांस साध्य होत नाही तें शिक्षण निरुपयोगी आहे असें मत एका बाजूने व्यक्त करण्यांत येतें, तर दुसऱ्या बाजूने असें प्रतिपादण्यांत येतें कीं विश्वविद्यालयीन शिक्षणाचा हेतु निरनिराळ्या पेशांत शिरून पदवीधरांनी त्यांची कामे करावी व आपल्या उदरनिर्वाहाची सोय लावावी हा नसून तरुणांची बौद्धिक व सांस्कृतिक वाढ करून त्यांमध्ये समाजाचे नेते बनण्याची पात्रता निर्माण करणे हें उच्च शिक्षणाचें मुख्य उद्दिष्ट असावयास पाहिजे. हीं दोन मते पुढें मांडून त्यापैकी दुसऱ्याकडे आपला विशेष कल असल्याचें गव्हर्नर साहेबांनी सांगितले. उच्च शिक्षणांत आमच्या तरुणांचा इतका पैसा व काळ आणि इतकी शक्ति सचीं पडते कीं, तें पूर्ण करून बाहेर पडतांच पुढें काय करावें ह्याची विवेचना त्यांस लागते. कॉलेजांत मिळवलेल्या ज्ञानाचा उपयोग त्यांनी समाजास करून द्यावा, जनतेचें पुढारीपण पत्करून तिला योग्य मार्ग दाखवावा आणि देशाच्या उन्नतीप्रतिथर्थ झटावें अशा प्रकारची पात्रता तरुण पिढीत उत्पन्न करण्याचें सामर्थ्य आमच्या उच्च शिक्षणाच्या पद्धतीत असावें ही गोष्ट सर्वमान्य होण्यासारखी आहे. हिंदुस्थानांत आज लोकप्रगतीच्या ज्या चळवळी चालू आहेत त्यांचा उगम सुशिक्षित पुढाऱ्यांमध्येच पहावयास सापडतो. तथापि, तरुणांनी चांगले नागरिक बनावयाचे असतां कोणता तरी पेशा पत्करून त्यांत स्वतःच्या योगक्षेमाची सोय त्यांनी करण्यावांचून गत्यंतर नाही. कांहीं थोड्यांनी बौद्धिक उन्नतीच्या मार्गे लागवें व इतरांनी पोटापाण्याच्या व्यवसायाचा धोपट मार्ग स्वीकारावा अशा प्रकारची वाटणी इष्ट व शक्य आहे काय ह्याविषयी शंका असून बहुसंख्याक तरुण पुढारी होऊ शकत नाहीत किंवा स्वतःचें उदरभरण व संसार करण्याची पात्रताहि त्यांचे अर्गी येत नाही अशी आजची वस्तुस्थिति आहे. ह्या कारणाने उच्च शिक्षणाच्या पद्धतीस कोणतें वळण लावावें व तें कसे लावावें ह्याचें एक कोडें बनून राहिले आहे.

“स्वदेशी” साखरेच्या घंघांत आयर्लंडचें यश

ब्रिटाच्या उत्पादनास कोट्यवधि रुपयांचें सहाय देऊन ब्रिटिश सरकाराने आपल्या देशांत “स्वदेशी” साखरेचे कारखाने यशस्वी होण्यास मदत केली, ह्या धोरणाचें अनुकरण आयरिश फ्री स्टेटच्या सरकाराने केले असून आपल्या प्रयत्नांत यश मिळवले आहे, ही गोष्ट हिंदुस्थानांत ध्यानांत ठेवण्यासारखी आहे. साठ हजार एकरांत ब्रिटाची लागवड झाली असतां आयरिश राष्ट्राची साखरेविषयीची मागणी पूर्णपणे भागवण्याइतका माल कारखान्यांत तयार होतो आणि ह्या मर्यादेपर्यंत ब्रिटाचें उत्पादन आतां येऊन मिळेल आहे. परदेशी साखरेच्या आयातीचें नियंत्रण आणि आयरिश शेतकऱ्यांस दिलेले द्रव्य-सहाय ह्याचा बोजा जनतेवर पडला असला तरी ह्या धोरणाने शेतकरी वर्गास

अत्यंत जरूर असलेली मदत निकडीचे वेळीं झाली असल्याचें, संरक्षणास प्रतिकूल असलेले टीकाकारहि कबूल करित आहेत. स्वदेशी साखरेचें उत्पादन आयरिश सरकाराने एका कंपनीकडे सोपविल्याने तिच्या कारखान्यांच्या खर्चात पुष्कळ बचत झाली आहे. उत्तर हिंदुस्थानांतच साखरेच्या कारखान्यांची गर्दी न होतां त्यांची विभागणी दक्षिणेच्या बाजूस व महाराष्ट्रांत होणे कसें सोयीचें आहे हें ह्यावरून ध्यानांत घेईल. १९३५-३६ च्या हंगामांत २७,७३४ आयरिश शेतकऱ्यांनी आपला ५ लक्ष, ६३ हजार टन वजनाचा बीट साखरेच्या कारखान्यांत आणून दाखल केला व गेल्या पिकापासून एकूण सुमारे ७९ हजार टन इतकी शुभ्र साखर तयार झाली. साखरेबरोबर निघणाऱ्या काकवीचा उपयोग शेतीच्या जनावरांसाठी पौष्टिक अन्न तयार करण्यांत फार मोठ्या प्रमाणांत होत आहे. आयरिश साखरेच्या घंघांत सुमारे तीन कोटि रुपयांचे भांडवल गुंतले आहे व गेल्या वर्षी त्यांत सुमारे दहा लक्ष रुपये निवळ नफा झाला. हिंदुस्थान देशहि आयर्लंडप्रमाणे साखरेच्या बाबतीत जवळ जवळ पूर्णपणे स्वावलंबी झाला आहे व ही अभिमानदीय परिस्थिति टिकवण्याची जबाबदारी आमचें सरकार व जनता ह्यांच्यावर आहे.

ब्रिटन-रशिया व्यापार

युरोपांतल्या अस्वस्थ स्थितीत परदेशांत माल पाठवणे व्यापाऱ्यांस धोक्याचें झाले आहे. निर्गत केलेल्या मालाचे पैसे येतील कीं नाही, हुंडणावळीच्या दरांत चलविचल होऊन व्यवहारांत कांहीं नुकसान लागेल कीं काय इत्यादि बाबतीत व्यापार करणारांस घास्ती वाटते ती अनाठायी आहे असें म्हणतां यावयाचें नाही. ह्या संबंधांत आपल्या राष्ट्रीय निर्गतीस सहाय करण्याच्या हेतूने ब्रिटिश सरकाराने एक स्वतंत्र खाते स्थापिले असून तें व्यापाराबद्दलची हमी विशिष्ट प्रमाणांत घेतें. मागची येणी बुडल्यामुळे रशियाशी व्यवहार करण्यास ब्रिटिश व इतर व्यापारी कचरत आहेत. रशियास तर परदेशांमधून कांहीं जरूरीचा माल घेणे अपरिहार्य आहे व त्याच्या किंमतीची भरपाई होण्याची विश्वसनीय व्यवस्था करणे सोव्हिएट सरकारास प्राप्त आहे. ब्रिटिश धंदेवाल्यांस रशियाशी व्यापार व्हावयास पाहिजे आहे, रशियास ब्रिटिश माल हवा आहे आणि ब्रिटिश सरकार ह्या व्यापारास मदत करण्यास तयार आहे. तेव्हां ह्या त्रिवेणीसंगमांतून कांहींतरी विधायक योजना निघणे स्वाभाविकच होतें. नुकत्याच झालेल्या करारास अनुसरून रशिया इंग्लंडमध्ये येत्या बारा महिन्यांत १३ कोटि रुपयांचा माल खरेदी करील व त्याची किंमत लंडनच्या बाजारांत त्या रकमेचे पांच वर्षांच्या मुदतीचे कर्ज काढून करील. ह्या कर्जादाखल ५३ टक्के व्याजाचे रशियाचे कर्जरोखे ग्रेटब्रिटनमध्ये विकण्यांत येतील व त्यांचेसंबंधांतली सर्व जोखीम ब्रिटिश सरकार घेईल. आपले पैसे क्रिफायतशीर गुंतवण्यास ब्रिटिश बँकांस हें चांगलें साधन होईल.

फ्रान्सचें इंग्लंडमध्ये कर्ज

व्यवहाराच्या ओघांत एका राष्ट्रास दुसऱ्या राष्ट्राचें देणे यावयाचें असतां त्यास जरूर असलेल्या हुंड्या किंवा सोने उपलब्ध नसल्यास देण्याइतक्या रकमेचे कर्ज घेणे देशांत काढणे प्राप्त होतें आणि असे प्रसंग इंग्लंड व फ्रान्ससारख्या राष्ट्रांवरहि अलीकडे आलेले आहेत. अलीकडे फ्रान्सची अंतर्गत आर्थिक व सांप-

चिक परिस्थिति ओढगस्तीची झाल्याने त्या राष्ट्राने गेल्या फेब्रुवारी महिन्यांत इंग्लंडमधील बँकांकडून सुमारे ५३ कोटि रुपयांचे कर्ज ३ टक्क्यांनी घेतले व परराष्ट्रीय देण्याची निकड भागवली. मूळ कर्ज तीन महिन्यांच्या मुदतीचे होते व जरूर लागल्यास ही मुदत दोन वेळां वाढवण्यांत यावी असा करार झालेला होता. त्याप्रमाणे गेल्या मे महिन्यांत कर्जाची मुदत तीन महिन्यांनी वाढवण्यांत आली व येत्या नोव्हेंबरमध्ये त्याची परतफेड व्हावयास हवी. मध्यंतरीच्या काळांत फ्रेंच सरकार व राष्ट्र ह्यांची सांपत्तिक स्थिति सुधारण्याचा रंग दिसत नाही. तेव्हां तीन महिने मुदतीच्या कर्जाचे रूपांतर लांब मुदतीच्या कर्जांत तरी करून घ्यावे लागेल किंवा त्याच्या भरपाई-बद्दल प्रत्यक्ष सोनेच इंग्लंडला पाठवावे लागेल. बँक ऑफ फ्रान्सच्या निर्धीत सोन्याचा तुटवडा नसला तरी व फ्रेंच सरकाराने सोन्याच्या खाजगी निर्गतीचे व संचयाचे नियंत्रण केले असले तरी बँक नोटांचे चलन वाढत आहे व त्यामानाने गंगा-जळीतले सोन्याचे प्रमाण उतरत आहे. बँक ऑफ फ्रान्सची परिस्थिति दिसावयास आज बरी आहे, पण एकंदर आर्थिक घटनेवरच तिची पुढची स्थित्यंतरे अवलंबून रहाणार हे उघड आहे.

इंडियन इन्स्टिट्यूट ऑफ बँकर्स

हिंदी बँकिंगच्या धंद्यांत वावरणाऱ्या लोकांची ही प्रमुख संस्था असून १९३५ सालच्या तिच्या नवव्या अहवालावरून संस्थेचे उपयुक्त कार्य व्यवस्थितपणे चालू असल्याचे निदर्शनास येते. इन्स्टिट्यूटच्या सभासदांची संख्या सुमारे २३ हजार आहे. ह्या संस्थेतर्फे घेण्यांत येणाऱ्या परीक्षांस बँकांचे चालक विशेष मान देत असल्याने त्या परीक्षांस महत्त्व प्राप्त झाले आहे. १९२९ साली १९ ठिकाणी ८९ विद्यार्थ्यांची परीक्षा घेण्यांत आली होती. १९३५ साली १,००७ विद्यार्थी १०० केंद्रांमध्ये मिळून परीक्षांस बसले. इन्स्टिट्यूटतर्फे एक त्रैमासिक चालविण्यांत येते. मुंबई येथे संस्थेची मुख्य कचेरी असून अहमदाबाद, लाहोर, कलकत्ता, कराची व पुणे येथे तिच्या शाखा आहेत. बँकिंगच्या धंद्यातील बहुतेक सर्व पुढारी इन्स्टिट्यूटच्या कौन्सिलवर आहेत व बँकांचे संस्थेस उत्कृष्ट आर्थिक सहाय मिळते. प्रो. काळे हे पुण्याच्या उपशाखेचे अध्यक्ष आहेत.

“ गुन्हेगार ” जातींची सुधारणा

हिंदुस्थानांतील “ गुन्हेगार ” जातींस आपला आनुवंशिक धंदा चालविणे अशक्य झाले आहे. तथापि, त्यांस स्थायिक धंदा उपलब्ध करून देऊन त्यांस उपयोगी नागरिक बनावण्याची स्वतःपट केल्याखेरीज त्यांच्या दुष्ट संवयी मोडणे शक्य नाही, ह्या कल्पनेने सरकारी प्रयत्न चालू आहेत. ह्या संबंधांतील कायद्याच्या अंमलबजावणीचा मुंबई सरकारचा अहवाल प्रसिद्ध झाला आहे. सदरहू जातींच्या वसाहतींमधील लोकसंख्या ८,१८३ असून सुधारलेल्या लोकांच्या वसाहतींत ७,०९९ लोक रहात आहेत. कापडाच्या गिरण्या, रेल्वेजर्ची वर्कशॉप्स, मुंदल्याची कागदाची गिरणी, अंबरनाथ येथील आगपेट्यांचा कारखाना, खानापूरचे जंगल इत्यादि ठिकाणी त्यांस काम पाहून देण्यांत आलेले आहे. हरणशिकारी व मांगगाढी ह्या जातींच्या लोकांवर वसाहतींमधील शिक्षणाचा कांहीहि परिणाम होत नाही व त्यांस काय-

मचे डांबवून ठेवणे भाग पडते. इतरांस वसाहतीबाहेर रहाण्याची व काम करण्याची परवानगी मिळते; फक्त त्यांवर देखरेख ठेवण्यांत येते.

दि न्यू इंडिया अँशुरन्स कं. लि.

वरील कंपनी मुंबई येथे १९२९ साली स्थापन झाली. तिचे भरणा झालेले भांडवल ७१ लाखांवर आहे व तिच्या डायरेक्टर बोर्डावर तज्ज्ञ व नामांकित पुढारी मंडळी आहेत. १९२९ सालापर्यंत कंपनीने आयुष्याचे विमे उतरविण्यास सुरवात केलेली नव्हती. ह्या खात्याने अल्पावधीतच कमालीची प्रगति केलेली आहे. कंपनीचा व्याप हिंदुस्थानभर व हिंदुस्थानाबाहेरहि वाढलेला असल्याने त्याचा फायदा आयुर्विम्याच्या खात्यासहि मिळाला. कंपनीचे पहिले त्रैवार्षिक मूल्यमापन १९३३ साली झाले, त्यांत २ लक्ष ५७ हजार रुपये वाढावा आढळून आला व त्यांतून अनुक्रमे वार्षिक १० व १५ रु. दराने बोनस वाटण्यांत आले. आगीचा विमा, अपघाताचा विमा, समुद्रावरील जोखमीचा विमा, इत्यादि बाबतची कंपनीची खाती अलग असून आयुर्विम्याचे हिशेब स्वतंत्र ठेवलेले आहेत. आयुष्याचे विम्यासंबंधीचे कामांत कंपनीने अल्पावधीत मिळवलेले यश व लोकप्रियता नजरेत भरण्याजोगी आहे. ३१ मार्च १९३६ अखेरच्या त्रैवार्षिक मूल्यमापनाकडे लोकांचे लक्ष लागून रहाणे स्वाभाविक आहे. गेल्या वर्षी कंपनीने १ कोटि ४१ लक्ष रुपयांच्या ६,३०९ विमा पॉलिसी दिल्या होत्या व ३ कोटि ८५ लक्ष रुपयांचे १५,८३९ विमे तिच्याकडे चालू होते.

सिनेमाचे प्रेक्षक

लंडन येथील एका सिनेमावाल्याने प्रेक्षकांसंबंधी कांहीं माहिती जमा करून त्यावरून कांहीं अनुमाने काढली आहेत. हास्यकारक चित्रपट दाखविला जात असेल जेव्हां चोकोलेटचा खप ज्यास्त होतो व विचारप्रवर्तक गंभीर स्वरूपाची फिल्म असली तर सिगारेटस ज्यास्त खपतात, असा त्याचा निष्कर्ष आहे. लंडन बाहेरील विभागामधील प्रेक्षक सिनेमास जाण्यापूर्वी फिल्मसविषयी इतरांचे मत विचारतात, परंतु लंडनच्या रहिवाशांच्या शेजाऱ्या-पाजाऱ्यांशी ओळखी क्वचितच असल्याने वर्तमानपत्रांतील अभिप्रायावरच त्यांस अवलंबून रहावे लागते. ताज्या बातमीची छोट्टी रिळें दिवसानुदिवस ज्यास्त लोकप्रिय होत आहेत.

ड्राय आइस कॉर्पोरेशन ऑफ इंडिया लि.

थंड हवेमध्ये फळे व इतर खाद्य पदार्थ ज्यास्त काळ सुस्थितीत रहातात, हे आतां सिद्ध झाले आहे. हवेमधील उष्णतामान कमी करण्यासाठी ‘ ड्राय आइस ’ उर्फ घन कार्बन डाय-ऑक्साइड ह्याचा उपयोग करणे सर्वांच्या दृष्टीने सोईचे होते. ह्या ड्राय आइसचे उष्णतामान पाण्याचे बर्फापेक्षा १४१° फॅ. इतके कमी असते व त्याचे वजन व आकार ही सोईस्कर असल्याने वहातुक सर्वांतिहि बचत होते. मांस, दूध, भाज्या, फळे, आइस्क्रीम इत्यादि साठवणे व त्यांची एका ठिकाणाहून दुसरकडे वहातुक करणे ह्या कामी ड्राय आइसचा उत्कृष्ट उपयोग होईल. हा धंदा हिंदुस्थानांत झपाट्याने वाढेल, ह्या अपेक्षेने मुंबई येथे सर होमी मेहता ह्यांच्या अध्यक्षतेखाली एक कंपनी स्थापन करण्यांत आलेली आहे. तिच्या कारखान्यास सुमारे ५३ लक्ष रुपये भांडवल लागेल अशी अपेक्षा आहे.

प्रांतिक सहकारी बँकांची परिषद

मुंबई इलाख्यातील सहकारी बँकांची परिषद मुंबई येथे ता. २९ व ३० ऑगस्ट रोजी भरणार आहे. तिच्यामध्ये ज्या अनेक प्रश्नांची चर्चा होईल, त्यांपैकी महत्त्वाच्या विषयांचा उल्लेख खाली केला आहे.

‘इंडियन इन्स्टिट्यूट ऑफ बँकर्स’ ह्या संस्थेचे सभासदत्व मागे कोणत्याही बँकेच्या नोकरास खुले होते, परंतु आतां तीन लक्ष रुपयांच्यापेक्षा ज्यास्त रकमेचे जिचे भांडवल आहे अशा बँकांमधील नोकरांसच तिचे सभासद होतां येतें. ह्या कारणाने, अर्बन बँकांतील नोकरांची गैरसोय झालेली आहे.

जमीन गहाणाच्या बँका जेथे स्थापन झालेल्या आहेत, तेथे सेंट्रल बँकांनी लांब मुदतीचीं कर्जे देऊं नयेत, असें मत प्रचलित होत आहे. निदान सध्या तरी जमीन गहाणाच्या बँका शेतकऱ्यांच्या कर्जांबाबत सर्व गरजा भागवू शकत नाहींत, ह्या दृष्टीने कांहीं विशिष्ट अटींवर सेंट्रल बँकांस हा व्यवहार करण्याची मोकळीक असावी असा प्रश्न उपस्थित झाला आहे व तो परिषदेत चर्चेसाठी यावयाचा आहे.

बँकांवरील चेकचे पैसे जमा करण्याच्या पद्धतीसंबंधांतील अडचणींचाहि विचार परिषदेत होईल, त्यांत ह्याबद्दल बँकांनी आकारावयाचे कमिशन, परस्परांस यावयाच्या सवलती, इत्यादि बाबींचा परामर्श घेतला जाईल. रिझर्व्ह बँकेने सहकारी बँकांस विशेष सवलती दिल्या पाहिजेत असें मत ह्यासंबंधांत व्यक्त होणें सहाजिक आहे.

लागू झालेले परंतु प्रत्यक्ष वसूल न झालेले व्याज नफातोटा पत्रकांत जमा करावे किंवा नाहीं, ह्याबद्दलचा सर्व बँकांचा प्रघात एकसारखा नाहीं. वसूल न झालेले व्याज निव्वळ नफा काढण्यापूर्वी हिशेबांतून वजा करणें सुरक्षिततेच्या दृष्टीने श्रेयस्कर आहे, असा अभिप्राय अनेक तज्ञांनी व्यक्त केला आहे तो स्वाकारण्यास योग्य आहे की काय ? का त्याच्याऐवजी दुसरी एखादी पद्धति अमलांत आणणें युक्त होईल ? सहकारी वर्ष आतां ३१ मार्च ऐवजी जून अखेर संपत असल्याने ह्या प्रश्नास विशेष चालना मिळाली आहे. तत्त्व व व्यवहार ह्यांच्या दुहेरी दृष्टीने सदरहु प्रश्नाचा काळजीपूर्वक विचार केला जाईल ह्यांत संशय नाहीं.

अर्बन बँकांच्या सभासदांची किमान संख्या मर्यादित करण्याचे सहकारी खात्याचे धोरण कितपत श्रेयस्कर आहे, रेल्वे कंपन्यांचे भाग, म्युनिसिपालिटीयांची डिबेंचर्स, रिझर्व्ह बँकेचे भाग इत्यादीत रकमा गुंतविण्याची सहकारी बँकांस सवलत असावी की नाहीं, नियंत्रित जबाबदारीच्या सोसायट्यांस ठेवीची व कर्जाची रकम ज्यास्त मोठ्या प्रमाणांत घेण्यास मुभा असणें इष्ट आहे की नाहीं इत्यादि महत्त्वाचे प्रश्नाहि परिषदेपुढें येणार आहेत. शेतीचे मालाच्या तारणावर अल्प व्याजाच्या दराने ठराविक मुदतीपुरती कर्जे देण्याची व्यवस्था होणें जरूर आहे. कोर्टकचेऱ्यांची वाट बंद करून त्या व्यवहारांतील वांध्यांचा निकाल पंचामार्फत करतां येण्याजोगा आहे. कोठारांत माल ठेवून घेऊन त्याचे तारणावर कर्ज देतां येतें परंतु कर्जादारास बँकेच्या भागाची किंमत देतां येण्याजोगी परिस्थिति नसते. अशा व्यवहारापुरता सभासदांचा एक

स्वतंत्र वर्ग निर्माण करावा अशी सहकारी रजिस्ट्रारांची सूचना आहे, ती विचारार्ह आहे.

अनियंत्रित जबाबदारीच्या सोसायट्या सध्याच्या विकट आर्थिक परिस्थितीत तग धरू शकत नसल्याने सोसायट्यांची संख्या घटत आहे. अशा प्रसंगी नियंत्रित जबाबदारीच्या सोसायट्यांची स्थापना श्रेयस्कर होईल किंवा नाहीं, असा प्रश्न निघाला आहे. व्हाढमध्ये अशा तऱ्हेच्या सोसायट्यांचा पुरस्कार करण्यांत येत आहे, परंतु मुंबई इलाख्यांत त्यांचा उपक्रम व्हावा किंवा कसे हा प्रश्न चळवळीच्या प्रगतीच्या दृष्टीने महत्त्वाचा आहे. सोसायट्यांच्या लिक्विडेशनसंबंधीहि कांहीं मुद्दे परिषदेत चर्चिते जातील. अर्बन व सेंट्रल बँकांच्या ऑडिटसंबंधी सूचनाहि परिषदेच्या कार्यक्रमांत आहेत. वरील सर्व प्रश्नांचा बँकांच्या कारभाराशी किती निकट व जिवाहाळ्याचा संबंध आहे, हें सांगण्याची आवश्यकता नाहीं. बँकांचे प्रतिनिधी साधक-बाधक मुद्यांचा विचार करून चर्चितेल्या विषयांचा निर्णय करतील, ह्यांत संशय नाहीं.

प्रांतिक सहकारी इन्स्टिट्यूटच्या कौन्सिलची सभा

प्रांतिक सहकारी इन्स्टिट्यूटच्या कौन्सिलची सभा रविवार ता. ९ ऑगस्ट रोजी श्री. भास्करराव जाधव ह्यांचे अध्यक्षतेखाली भरली होती. त्यावेळीं खालील ठराव व निवडणुकी झाल्याः— (१) श्री. राजत व श्री. मल्लिमठ ह्यांची नव्या सेक्रेटरीच्या जागीं निवड, (२) १९३६-३७ सालाबद्दल इन्स्टिट्यूटचे व तिच्या इमारतीचे अंदाजपत्रक, (३) बायलॉ २६ (ई) खालील कौन्सिलचे अध्यक्ष, उपाध्यक्ष व सहा सभासदांच्या निवडणुकीस उभे रहाणारांचे अर्ज दरवर्षी १५ ऑक्टोबरचे आंत कचेरीत दाखल व्हावेत, अशी नियमांत दुरुस्ती, (४) ऑल इंडिया को. इ. असोसिएशनच्या स्टँडिंग कमिटीवर अध्यक्ष व उपाध्यक्ष ह्यांची विनविरोध निवड (५) एक्झिक्युटिव्ह कमिटीच्या तीन सभासदांची निवड, (६) नवा सहकारी ४८ वा नियम करण्यापूर्वी सर्वश्रेष्ठ विनसरकारी अशा इन्स्टिट्यूटचा सल्ला न घेतल्याबद्दल सरकारचा निषेध व कायदे कौन्सिलांतील सभासदांस सदरहु कृतीविरुद्ध व नव्या नियमाविरुद्ध मत प्रदर्शित करण्याचा आग्रह, इ०

सहकारी चळवळीस प्रोत्साहन देण्याची आवश्यकता

शेतकी कमिशन व मध्यवर्ती बँकिंग इन्कायरी कमिटी ह्यांच्या ज्या शिफारसी अजून अंमलांत आणलेल्या नाहींत, त्यासंबंधांत योजना आखून सहकारी चळवळीस प्रोत्साहन देण्याच्या आवश्यकतेची जरूरी व्हाइसरॉय साहेबांचे कानावर घालण्यासाठी प्रांतिक सहकारी बँकांचेतर्फे श्री. रामदास पंतलु ह्यांच्या पुरस्कारान एक डेप्युटेशन त्यांची भेट घेणार आहे.

वार्षिक सभा

- ३० ऑगस्ट, ५ वाजता, वाई अर्बन को. बँक, वाई
- चतुःशुंगी को. के. सोसायटी, पुणे
- ३१ ऑगस्ट, ८ वाजता, पू. स्वानदेश सॅ. को. बँक लि., जळगांव
- ६ सप्टेंबर, १२-३० वाजता, पुणे सॅ. को. बँक लि., पुणे
- २० सप्टेंबर, १ वाजता, प. स्वानदेश स. नो. प. स. मंडळी लि., धुळे
- २७ सप्टेंबर, २ वाजता, कॉसमॉस को. अ. बँक लि., पुणे

सहकारी बँकेच्या जतीस अडथळा केल्याबद्दल दंड

(श्री. व. प. चिंचळकर, वकील, अमळनेर; मॅनेजिंग डायरेक्टर
अर्बन बँक, अमळनेर यांजकडून)

अमळनेर को-ऑपरेटिव्ह अर्बन बँकेत कॅशक्रेडिटचें सातें ठेवून ती रकम न भरल्यामुळे चुनीलाल दगडूभाई भाटे व हिरालाल मोतीराम मारवाडी यांचेवर बँकेचा रु. ३,१०० चा लवादानिवाडा झाला. चुनीलाल दगडू हा बँकेला व आपल्या भागीदाराला बुडविण्यासाठी जंगम मालाची अफरातफर करीत असल्यामुळे बँकेने निवाड्यापूर्वी जति मिळविली. त्या जतीचे वेळी चुनीलाल दगडू यानें आपले दुकानाला आपला भाऊ कनयालाल दगडू याचे नांवचा बोर्ड लावून दिला. माल तोच, दुकानाची जागा तीच, परंतु दुकानाच्या मालकाला भाडेचिठी आपल्या भावाच्या नांवें नवीन लिहून देवविली व जतीचे वेळी कनयालाल दगडू यानें आपल्या हलवाई दुकानावरून येऊन पाटील तलाठी व बँकेचे सेक्रेटरी यांस हरकत केली व जप्त केलेला थोडा माल पुनः दुकानांत नेवून ठेवला. या हर्कागतीवरून मामलेदारसाहेब, अमळनेर, यांनी कनयालाल दगडू भाटे याजवर जतीस हरकत केल्याबद्दल खटला चालविण्याबद्दल रुकार मिळवून पोलीस पाटील यास अधिकार देऊन पारोळें येथील माजिस्ट्रेट वर्ग १ कडे खटला दाखल केला. या खटल्यांत आरोपीने बऱ्याच तक्रारी घेतल्याने ३४ महिने खटला लांबला. फिर्मादीतफें आलेली हकीगत शाबीत धरून मॅजिस्ट्रेट यांनी आरोपीस ३१।७।३६ रोजी ५१ रुपये दंड केला. व्यापारी इसमानें जतीचे कामां अशा तऱ्हेने अडथळे आणल्याचें उदाहरण कचित्तच घडतें, यामुळे खटल्याच्या निकालाकडे बऱ्याच लोकांचें लक्ष वेधलें होतें.

रजिस्ट्रारसाहेबांची प. खानदेश इन्स्टिट्यूटला भेट

श्री. के. एल. पंजाबी, रजिस्ट्रार, को. सोसायटीज, ह्यांनी इलाखा इन्स्टिट्यूटच्या पश्चिम खानदेश जिल्हा शाखेस ता. १३।८।३६ रोजी भेट दिली. श्री. पालेकरसाहेब, असि. रजिस्ट्रार, श्री. नामदेवराव, एम. एल. सी., श्री. दीपचंद सुपडू पाटील, प्रेसिडेंट, जि. लो. बोर्ड, पुळें व श्री. एस. टी. मोरे, बार अॅट लॉ हेहि विनंतीवरून हजर होते. इन्स्टिट्यूटचे मॅनेजिंग कमिटीचे सर्व सभासद हजर होते. ह्या जिल्हा शाखेचा सन १९३५-३६ सालचा रिपोर्ट रजिस्ट्रार साहेबांचें पुढें मांडण्यांत आला आणि त्यांनी इन्स्टिट्यूटच्या कामाबाबत सभासदांशी चर्चा केली. नंतर इन्स्टिट्यूटफें रजिस्ट्रारसाहेब यांस पानसुपारी व अल्पोपाहार देण्यांत आला. ता. १४।८।३६ रोजी त्यांचा फोटो घेण्यांत आला.

कळवण तालुका (जि. नाशिक) सहकारी वृत्त

(१) ग्रुप सेक्रेटरीज् दिवेटिंग यूनियनमध्ये असि. सुपरवायझर श्री. देशपांडे ह्यांचे अध्यक्षतेखाली ऐतिहासिक पुरुषांच्या चरित्रविषयी चर्चा झाली, (२) वसुली कमिटीची व ग्रुप सेक्रेटरीची सभा ता. ७ ऑगस्ट रोजी भरली होती, (३) अजून ह्या तालुक्यांत पाऊस नाही. कॉलन्यासहि सुरवात झाली आहे, (४) ११ सप्टेंबर रोजी सहकारी स्ट्रफ वाचनालयाचें उद्घाटन होणार आहे.

थी सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया लि०

कडून

हिंदुस्थानांतील प्रजेच्या हितासाठीं अनेक
नाविन्यपूर्ण उत्कृष्ट योजना.

होम सेव्हिंग खातें | सोने विक्री खातें
५ तोळे व १० तोळे लगडी

चालू खातें | सेफ डिपॉझिट व्हॉल्यूट खातें | विमा खातें

त्रैवार्षिक कॅश सर्टिफिकेट खातें | एक्झिच्यूटिव्ह आणि ट्रस्टी खातें

रुपिस्तर माहितीकरितां पत्रव्यवहार कराः—

स्वदेशप्रेमी लोकांनीं स्वदेशी संस्थेला उत्तेजन देणें हें त्यांचें कर्तव्य आहे. जनतेची सेवा करणें हेंच आमचें ध्येय आहे. वरील स्वदेशी संस्थेकडून मिळणाऱ्या फायद्याचा अनुभव प्रत्येकानें घ्यावा.

सो. न. पोचखानवाला,
मॅनेजिंग डायरेक्टर.

दि बँक ऑफ महाराष्ट्र, लि.

लक्ष्मीरोड, पुणे

तारेचा पत्ता : MAHABANK : फोन नं. ५७२

अधिकृत भांडवल : : १०,००,०००

विक्रीस काढलेलें भांडवल : ५,००,०००

दर शेअरची किं. : रु. ५०

चालू ठेवी द. द. शेंकडा ३११ टक्के व्याजानें स्वीकारल्या जातात.

सेव्हिंग बँक ठेवीवर चेक स्वीकारून द. द. २११ टक्के व्याज दिलें जातें.

मुदतीच्या ठेवी तीन महिन्यांपासून पांच वर्षांपर्यंत स्वीकारल्या जातात. व्याजाच्या दराबद्दल बँकेकडे चौकशी करावी.

कर्जे, सोने, चांदी, माल, सरकारी कर्जरोखे किंवा व्यक्तिः पतीवर रकमा दिल्या जातात.

कॅशक्रेडिट अगर ओव्हर ड्राफ्ट ह्यांवरहि कर्जे दिली जातात.

चेक, बिले, ड्राफ्ट, हुंड्या, पेन्शन, बिले वगैरे वसूल करून दिली जातात.

कर्जरोख्यांची सुरेदीविकी त्यांवरील व्याज जमा करणें हीं कामें केलीं जातात.

या बँकेवर सातेदारानें काढलेले चेक, सेंट्रल बँक, मुंबई कमिशनशिवाय वसूल करून देते. सात्यांत भरलेले मुंबई बँकांवरील चेक कमिशनशिवाय वसूल केले जातात.

शेअर सुरेदीबद्दल व व्यवहाराच्या नियमांबद्दल बँकेकडे चौकशी करावी.

एम. व्ही. गोखले,
मॅनेजर.

बँकांचे व सोसायट्यांचे वार्षिक अहवाल

वाई अर्बन को. बँक लि., वाई

(वार्षिक सभा: ता. ३० ऑगस्ट, १९३६)

भाग भांडवल: १५३ ह. रु.	शिल्लक: रोख व बँकेत: ३८३ ह. रु.
ठेवी: ७८४ " "	कर्ज: २७ " "
रिझर्व्ह फंड: ८ " "	कॅश क्रेडिट: ४७३ " "
इतर फंड: ३३ " "	

अहवालाचे साली बँकेच्या सभासदांची संख्या ३९ ने वाढून ती २१५ झाली. सालमजकुरी १३ प्रकरणे लवादनिवाड्याकरिता पाठविण्यांत आली, त्यांत एकूण ६३ हजार रु. गुंतलेले आहेत. ह्यापूर्वीच्या लवादनिवाड्यांत २०३ हजार रु. गुंतले आहेत ते वेगळेच. ह्या प्रकरणांचा उलगडा लवकर होणे इष्ट दिसते. बँकेने ठेवीवरील व्याजाचे दर उतराविले, तरी तिला भांडवलाची अडचण पडली नाही. सभासदांच्या कायम ठेवीत भर पडली असून बँकेचा पुण्या-मुंबईशी व्यवहार वाढला आहे. मालाचे व सोन्याचे तारणावर रकमा गुंतविण्याची तजवीज करण्यांत येणार आहे. अनामत व्याजाची रकम ताळेबंदांत देणे सदरामध्ये लिहून व ११३ हजारांवर फंड निर्माण करून बँकेने आपल्या आर्थिक स्थितीस बळकटी आणली आहे. अहवालाचे साली बँकेस २,१४१ रु. ११ आणे नफा झाला. त्यांतून भागीदारांस ६ टक्के दराने डिव्हिडंड देण्यासाठी ९१५ रु. मंजूर करावेत अशी डायरेक्टर बोर्डांनी शिफारस केली आहे.

पश्चिम खानदेश सरकारी नोकरांची परस्पर सहाय्यकारी मंडळी लि., धुळे

(वार्षिक सभा: २०-९-३६)

	हजार रु.		हजार रु.
भाग भांडवल	४०३	शिल्लक व सरकारी	
रिझर्व्ह फंड	८३	आणि निमसरकारी	
इतर फंड	४	रोखे	२,५४
वर्गणी	३,४५	कर्ज येणे	१,८५
से. बँक सातें	२६		
	४,४४३		४,४४३

मंडळीच्या पटावर १,११८ सभासद आहेत. गुदस्त साली थकवाकी शेकडा फक्त १.७ इतकी होती, ती अहवालाचे साली कमी होऊन आता ती फक्त १.९ इतकी आहे. १ डिसेंबर १९३५ रोजी मंडळीने सेव्हिंग बँक सातें उचलले व सात महिन्यांत त्यामध्ये ११५ लोकांनी २६ हजार रुपये ठेवले. अहवालाचे साली निवळ नफा ४,५४३ रु. झाला, त्यांतून १,१२५ रु. रिझर्व्ह फंडांत, ९० रु. रोख्यांच्या फंडांत व २०४ रु. इमारतफंडांत टाकून २,३१३ रुपयांचा विनियोग भागीदारांस ६.३ टक्के दराने डिव्हिडंड देण्याकडे कराना अशी मॅनेजिंग कमिटीची शिफारस आहे. मंडळीच्या इमारतीचे योजनेस रजिस्ट्रारसाहेबांची मंजूरी मिळाली आहे व इमारत लवकर उभारण्यासंबंधी खटपट चालू आहे. मंडळीचे काम एकंदरीने समाधानकारक चालल्याचे अहवालावरून स्पष्ट दिसत आहे.

चतुःशुंगी को. के. सोसायटी लि., पुणे

ह्या संस्थेचे कार्य आज २६ वर्षे अव्याहत चालू आहे, परंतु तिच्या कारभारांत सोसायटीचे सभासद मनःपूर्वक लक्ष घालीत नाहीत; व्यवहारांत थोडी सोय होते, एवढ्याच संकुचित दृष्टीने तिच्याकडे ते पहातात, ही चालकांची तक्रार अजूनही दूर होत नाही. " कमी व्याजांने कर्ज मिळते, एवढ्याकरतां कर्ज काढावयाचे झाले म्हणजे सोसायटीचे सभासद व्हावयाचे, हा लोकांची भावना नाहीशी होणे अत्यंत अवश्य आहे," असे वरिल सोसायटीच्या ताज्या अहवालांत म्हटलेला आहे. सोसायटीचे सभासद बहुतेक आर्यभूषण व ज्ञानप्रकाश छापखान्यांतील नोकर असल्यामुळे चालकांचे नेतृत्वासाठी तिचे काम चांगले चालू शकते. तथापि, त्यांच्यामध्ये सहकाराची भावना प्रसूत व्हावयास पाहिजे तशी झालेली नाही, अशी चालकांची रास्त तक्रार आहे. सालअखेर एकही कर्ज थकलेले नाही. " कर्जाचा व्यवहार उत्तम चालविलेला दिसतो " असा ऑडिट शेर आहे. अहवालाचे साली सोसायटीचे संस्थापक व अध्यक्ष श्री. गो. कृ. देवधर हे कालवश झाले, त्यामुळे संस्थेचे फार मोठे नुकसान झाले आहे.

मिरजप्रांत व कुची तालुके को. सु. यूनियन लि., सांगली

(१-११-३४ ते ३१-५-३६ अखेरचा अहवाल)

ता. १-७-३४ रोजी कुची तालुका सहकारी परिषद भरविण्यांत आली होती, त्यामध्ये झालेल्या वाटाघाटीस अनुसरून वरील यूनियनची स्थापना झाली. एकूण ४४ सोसायट्या तीमध्ये सामील असून ३,०२१ सभासद आहेत. सोसायट्यांकडे ७२३ हजारांच्या ठेवी आहेत व सालअखेर सामील सोसायट्यांतील सभासदांकडे २ लक्ष ३१ हजार रु. कर्ज येणे आहे, त्यांत १ लक्ष ६२ हजार रु. थकवाकी आहे. हा आकडा मोठा आहे, तथापि तो कमी करण्याकडे यूनियनचे लक्ष आहे, ही समाधानाची गोष्ट आहे. यूनियनचा अहवाल तपशीलवार असून त्यांत प्रत्येक सोसायटीबाबत जरूर ती माहिती आकड्यांनिशी दिलेली आहे.

नोटीस

गव्हर्नमेंट सर्व्हिसेस महाराष्ट्र को-ऑपरेटिव्ह बँक लि. पुणे या संस्थेची वार्षिक साधारण सभा रविवार ता. १३ सप्टेंबर १९३६ रोजी दुपारी ४ वाजतां पुणे सेंट्रल को-ऑपरेटिव्ह बँकेच्या असेंब्ली हॉलमध्ये भरणार आहे. त्यावेळी सन १९३५-३६ सालाचा अहवाल व ताळेबंद मंजूर करणे, पुढील सालाकरिता सल्लागार मंडळ, कर्मकारी मंडळ व हिशेब तपासनीस यांच्या निवडणुकी करणे वगैरे कामे होतील.

सभेस बँकेच्या सभासदांनी अगत्य यावे. ज्या सभासदांनी अगर ठेवीदारांनी आपले पत्ते बदले असतील त्यांनी आपले नवीन पत्ते ताबडतोब कळवावेत म्हणजे त्या पत्त्यावर अहवाल पाठविणेस बरे पडेल.

कार्यकारी मंडळाच्या हुकमावरून

आर. डी. मणगे

ऑ. सेक्रेटरी

पुणे २४-८-३६

रशियांत प्रजावृद्धीस सरकारचें उत्तेजन

समाजसत्तावादाच्या तत्वांस मूर्त स्वरूप देण्याचे यत्न रशियामध्ये कळसास पोचवले गेले असल्याने तेथे येणाऱ्या अनुभवाकडे इतर देशांचे सतत लक्ष असल्यास त्यांत आश्चर्य नाही. पुराणमतवादी व दुसऱ्या देशांवर आक्रमण करण्याची इच्छा असलेल्या जर्मनी व इटली सारख्या राष्ट्रांत विवाह व जनन ह्यांस उत्तेजन देऊन भावी सैनिक तयार होण्यासाठी प्रजावृद्धीचे प्रयत्न सरकारामार्फत चालले आहेत. आंतरराष्ट्रीय शांतता हे समाजसत्तावादाचे ध्येय असल्याने रशियांत ह्या प्रकारचें धोरण अंगिकारण्यांत येईल असे वाटत नव्हते. कुटुंबव्यवस्थेस त्यांचें मत फारसे अनुकूल नसल्यामुळे विवाहबंधनाचें शैथिल्य, घटस्फोटाची सोय, गर्भपातास कायदेशीर अनुमति इत्यादि बाबतींत रशियन सरकारने लोकांस स्वातंत्र्य व मुभा दिली असल्यास ती गोष्ट अपेक्षित अशीच होती. तथापि, रशियांतले सत्ताधारी अनुभवावरून शहाणपण शिकत असून जरूरीप्रमाणें आपली समाजव्यवस्था व तिच्याविषयीच्या कल्पना ह्यांत फेरफार करण्यास कचरत नाहीत, ही गोष्ट लक्षांत घेण्याजोगी आहे. रशियांत सरकारी संस्थांमध्ये राजरोसपणानें गर्भपात करण्यास स्त्रियांस सोय करून देण्यांत आली होती. ह्या व्यवस्थेची अनिष्टता लक्षांत घेऊन तेथील सरकारानें अलीकडे नवीन कायदा केला असून गर्भवती स्त्रीच्या जीवितास बाळंतपणानें धोका येईल असे सिद्ध होईल तरच त्या व्यवस्थेचा फायदा घेतला जावा असे आतां ठरविले आहे. "सातपुत्या" स्त्रियांस सरकारकडून प्रत्येकी दोन हजार रूबल ह्याप्रमाणें पांच वर्षे द्रव्यसहाय मिळेल. अकरा मुलें प्रसवणाऱ्या स्त्रीस मिळणारी मदत ह्याहिपेक्षा अधिक आहे. अर्भकांची नीट निगा व्हावी म्हणून खास व्यवस्था करण्यांत यावयाची असून घटस्फोटांस आळा बसावा म्हणून त्यांची फी वाढवण्यांत आली आहे. विवाहबंधन तोडून टाकणाऱ्या स्त्रीपुरुषांनीं आपल्या मुलांच्या साण्यापिण्याची योग्य तरतूद न केल्यास त्यांस कडक शासन केलें जाणार आहे. १९६५ सालापर्यंत रशियाची लोकसंख्या ३० कोटि व्हावी अशी तेथील सोव्हिएट सरकारची योजना आहे असे म्हणतात. रशियाचा प्रदेश एवढा अवाढव्य आहे व त्यांतील अनेक विभागांत वसती इतकी तुरळक आहे की प्रजेची झपाट्याने वाढ होणें त्यामधील सरकारास अगत्याचें वाटत आहे. एवढ्या प्रदेशाचें रक्षण करण्यास लढाऊ लोकहि जरूर आहेत, हे उघड आहे. शेतकरी वर्गीत जननाचें प्रमाण नेहमी मोठें असतें, परंतु सोव्हिएट राजवटींत त्या लोकांत गर्भपाताचा प्रसार जोरानें झाला व सरकारास प्रजावादीविषयी काळजी उत्पन्न झाली. रशियन सरकार ह्या कारणानें नवीन कायदे करण्यास उद्युक्त झाले व त्याच्या त्या रीतीने बदलेल्या धोरणाचा परिणाम प्रजावृद्धी व कुटुंबव्यवस्था ह्यांस उत्तेजन मिळण्यांत होईल ह्यांत शंका नाही. दुसऱ्या राष्ट्रांचें अनुकरण खोल विचार न करतां आपल्या समाजांत करून घेण्याची हापासून बोध घ्यावा.

वर्तमानपत्राच्या धंद्यांत तेलकट व तिखट

"वर्तमानपत्राच्या धंद्यांतील कामानें प्रकृतीस जसा अपाय होतो, तसा भिकार खाणावळींतल्या अन्नानेहि होत नाही. साधें व सात्विक अन्न सेवन केल्यास पचनक्रिया चांगली चालते; पण वर्तमानपत्राच्या धंद्यांत तिखट, तेलकट व आंबट ह्यांशिवाय भागतच नाही."

हिंदी सूत व कापड

उत्पादनाच्या प्रगतीची गती कमी झाली

हिंदी कपास कापडाचें व सुताचें उत्पादन वाढत आहे तथापि प्रगतीचें पाऊल मंदावले आहे, असे त्या संबंधांतील आकड्यांवरून समजून येते.

(आकडे लक्षांचे आहेत)

१९३५-३६ १९३४-३५

	उत्पादन	आयात	उत्पादन	आयात
सूत (पौंड)				
नं. १ ते २५	७५५७	३६	७२४८	६९
नं. २६ ते ४०	२३८०	१४८	२२६८	८९
नं. ४० चेवर	५८५	८७	४३९	८४
एकूण सूत	१०५२२	२३८	९९५५	१८०
कापड (यार्ड)	३५७०९	९४६७	३३९७५	९४३७

१९३५-३६ सालांतील सुताचें उत्पादन १९३३-३४ मधील उत्पादनापेक्षा १५ टक्क्यांनीं ज्यास्त आहे, परंतु १९३४-३५ च्या मानानें फक्त ५३ टक्केच प्रगति झाली आहे. विणलेल्या कापडाचे उत्पादनांतील तत्सम आकडे अनुक्रमे १८ व ३३ टक्क्यांनीं ज्यास्त आहेत.

४० नंबरावरील सुताचें उत्पादन हिंदुस्थानांत वाढत आहे, परंतु २६ ते ४० नंबरांमधील सुताची आयात मात्र फुगली आहे. कापडाच्या आयातींत विशेष फरक झालेला नाही. गेल्या वर्षी हिंदी उत्पादनाच्या २६३ टक्के यार्ड कापडाची आयात झाली; १९३४-३५ मध्ये हें प्रमाण २८ टक्के इतकें होतें.

मॅनेजिंग एजन्सीच्या पद्धतीवर टीका

मुंबई येथे भाषण करतांना प्रिन्सिपॉल दावर ह्यांनीं मॅनेजिंग एजन्सीच्या पद्धतीवर टीका केली. ते म्हणाले:— "मॅनेजिंग एजटांचे करार लांबलचक असतात, कंपन्यांच्या भागीदारांचे मत न घेतां एजन्सी पिढ्यान्पिढ्या चालविल्या जातात, एजंट्स भलत्याच दरानें व्यवहारांवर कमिशन मिळण्याबाबत व कंपनीशी कच्चा मालाच्या खरेदी-विक्रीचे करार करतात. कंपन्या व मॅनेजिंग एजंट्स ह्यांचेमध्ये सध्या चालू असलेल्या करारांची मुदत कमी करणे आवश्यक आहे. ज्या मॅनेजिंग एजन्सीज दहा वर्षांहून ज्यास्त काळ चालू आहेत, त्या दुरुस्त कंपनी-कायदा पास झाल्यानंतर पांच वर्षांत संपुष्टांत याव्या, अशी कायद्यांत तरतूद करणे जरूर आहे."

मुंबई विश्वविद्यालयाचे नवीन पदवीधर.

मुंबई विश्वविद्यालयाचा पदवीदानसमारंभ गेल्या आठवड्यांत झाला, त्यावेळीं एकूण १,८८० विद्यार्थ्यांस पदव्या देण्यांत आल्या. पदवीधरांची वर्गवारी संख्या खालीलप्रमाणें आहे:—

बी. ए. ९४६; बी. टी. ८७; बी. कॉम. ४३; एम. ए. ९८; एम. कॉम. १; बी. एससी. ३०१; बी. एजी. ३०; बी. ई. ५४; बी. एससी. (टेक्ना.) १३; एम. एससी. ३५; डी. एससी. १; एलएल. बी. १७६; एम. बी. बी. एस. ९१; बी. एच. वाय. २; एम. डी. १; एम. एस. १.

निवडक बाजारभाव

सरकारी कर्जरोखे

बँक रेट (२८ नोव्हेंबर १९३५ पासून)	३%
५% (१९४०-४३)	१११-४
५% करमाफ लोन (१९४५-५५) ...	१२०-१३
५% (१९३९-४४) लोन	१०८-९
४३% लांब मुदत (१९५५-६०) ...	११९-६
४% १९६०-७०	११४-१५
४% १९४३	१११-५
३३% बिनमुदत	९९-२
३३% १९४७-५०	१०७-१३
२३% १९४८-५२	१०१-०

निमसरकारी रोखे

४% पोर्ट ट्रस्ट (बिगर गॅरंटी व लांब मुदत)	१११-४
४% पोर्ट ट्रस्ट (गॅरंटी व तीन महिन्यांच्या नोटिशीने परत फेड)	१००-८
४% मुंबई म्युनिसिपल (लांब मुदत) ...	११०-४
४% मुंबई सिटी इंप्रूव्हमेंट ट्रस्ट बॉण्ड (७०वर्षे मुदत)	११०-०
४% म्हैसूर कर्ज (१९५३-६३) ...	१११-१५
५% म्हैसूर (१९५५)	१२४-१०

मंडळ्यांचे भाग

बँका

बँक ऑफ इंडिया (भाग १०० चा, पैकी ५० रु. भरले व १०% डिव्हिडंड)	१३२-०
बँक ऑफ बडोदा (१०० पैकी ५० रु. भरले व १०% डिव्हिडंड)	१११-४
सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया (५० पैकी २५ रु. भरले व ६% डिव्हि.)	३३-१४
इंपीरिअल बँक (५०० रु., १२% डिव्हि.)	१५६५-०
रिझर्व्ह बँक (१०० रु.)	१३५-०

रेल्वेज

बौंद-बारामती (१०० रु. चा भाग, डिव्हि. ५%)	१०६-८
पाचोरा-जामनेर (१०० रु. चा भाग, डिव्हि. ६%)	९९-०
अहमदाबाद-प्रांतज (५०० रु. चा भाग, डिव्हि. ९३%)	९०५-०

बीज

बाँबे ट्रॅम्वे (ऑर्डि. भाग ५० रु. डिव्हि. १३%)	१६२-८
कराची (१०० रु. चा भाग, डिव्हि. ९%)	२४५-०
पुणे इलेक्ट्रिक (१०० रु. चा भाग, डिव्हि. ९%)	२५६-४
टाटा पॉवर (१,००० रु. ऑर्डि, डिव्हि. ५३%)	१६२६-४
टाटा पॉवर (१,००० रु. प्रेफरन्स, डिव्हि. ७३%)	१६१५-०

इतर

टाटा आयर्न (१५० रु. प. प्रेफरन्स डिव्हि. ६%)	१९६-१४
टाटा आयर्न (१०० रु. ड. प्रेफरन्स, २२ रु. ८ आ.)	१६६-१२
टाटा आयर्न (७५ रु. ऑर्डि.)	१८६-८
टाटा आयर्न (३० रु. डिफर्ड)	७४०-०

For All Medicinal Requisites

— TRY —

N. MAHADEV & Co.

DISPENSING CHEMISTS

AND
DRUGGISTS

City Post Office Corner, POONA 2.

The House for Quality goods at most
reasonable prices.**K. M. BELSARE & Co.,**

PLAIN & DECORATIVE FURNITURE

FOR

Home, School, College, Office etc. in

WOOD & IRON

Sadashiv, POONA 2

पहिल्यानं सुरक्षितता

रस्त्यावरून जातांना तुम्ही सुरक्षिततेचा मार्ग पहिल्यानं पहातां. हीच गोष्ट पैसे वँकेत किंवा विम्यांत गुंतविण्यासंबंधी आहे. पहिल्यानं तुम्ही पैशाची सुरक्षितता पहातां; नंतर व्याज किंवा बोनस.

हिशेव तपासणी आणि प्रतिनिधित्व सरकारी सात्याकडे असल्याने

दि बँके को-ऑपरेटिव्ह

इन्शुरन्स सोसायटी लि.

मध्ये आपले पैसे गुंतविल्यास कसलाच धोका नाही.

सविस्तर माहितीकरिता लिहा—

कुळकर्णी आणि कंपनी, चुनीलाल डी. बरफीवाला
चाँफ ऑर्गनायझर्स) मॅनेजिंग डायरेक्टर.

९ बेक हाऊस लेन, फोर्ट, मुंबई.

पुणे येथील सर्वांत जुनी व वेळेवर कामं करणारी

टेलरिंग फर्म

पाटसकर आणि कंपनी

४८ निहाल पेठ, पुणे शहर.

सर्व प्रकारचे देशी व विलायती कापडाचे व
तयार कपड्यांचे व्यापारीआमचेकडे—शिया, पुरुष व मुलें यांचे सर्व प्रकारचे फॅशनेबल
कपडे ऑर्डरप्रमाणे नेमिलेल्या वेळी तयार करून मिळतील. घरी
वेळून मेझरमेंट घेतलें जाईल व कपडे घरपोंच मिळतील.

दि डेक्कन पेपर मिल्स कंपनी, लिमिटेड. रे पेपर मिल, मुंबवा, पुणे पदमजी पेपर मिल, मुंबई.

पूर्वी आम्हांस लागणारा सर्व कागद आम्ही आपल्या देशांतच तयार करित होतो, आणि महाराष्ट्रातील कागदाचा धंदा सुप्रसिद्ध होता.

सध्यांच्या यांत्रिक युगांत, कागदाचे प्रकार आणि त्यांस असलेली मागणी विलक्षण वाढली असतां आम्ही पूर्ण स्वदेशी कागदच कां वापरूं नये आणि आम्हांस सर्व स्वदेशी कागद कां पुरवतां येऊं नये।

ह्या प्रश्नांस, दि डेक्कन पेपर मिल्स कंपनीनें, अनेक प्रकारांचा व प्रतींचा कागद आपल्या

कार्यक्षम कारखान्यांत तयार करून समाधानकारक उत्तर दिलें आहे.

तुम्हांस कसलाहि कागद पाहिजे असो, त्यासंबंधानें खालील पर्यावर चौकशी करून तो कागद घ्या.

८१५-१६ भवानी पेठ, पुणे.

अहमदाबाद हाऊस, बॅलर्ड एस्टेट, मुंबई.

“ दुसरें मूल्यमापन जाहीर झालें ”

स्थापनेपासूनच भागीदारांना ६ टक्के फायदा व विमेदारांस वाढता नफा वांटून जुन्या व स्थिर झालेल्या कंपन्यांस कठीण असें अपूर्व यश संपादन केलेली पहिलीच महाराष्ट्रीय विमा कंपनी:-

कॉमनवेलथ विमा कंपनी लि., पुणे.

अध्यक्ष-श्री. न. चिं. केळकर, संचालक, केसरी

हयातीतील विम्यास) दुसऱ्या मूल्यमापनांत वांटलेला (हयातीनंतर विम्यास
३७॥ रु.) दर हजारी त्रैवार्षिक नफा { ४५ रु.

जास्त माहितीकरितां समक्ष भेटा अगर लिहा.

मॅनेजिंग एजन्ट्स.

“ अर्थ ” ग्रन्थमाला

व्यापार, उद्योगधंदे, शेती, सहकार, बँकिंग इत्यादि विषयांवरील सोपी व व्यावहारिक उपयुक्तेची पुस्तके:-

- १ बँका आणि त्यांचे व्यवहार
 - २ रिझर्व्ह बँक
 - ३ व्यापारी उलाढाली
- वरील प्रत्येक पुस्तक लोकप्रिय झालें आहे.
किं. १ रु. (ट. स. निराळा)
व्यवस्थापक, 'अर्थ' ग्रन्थमाला,
पुणे २.

FOR
SAFETY, ECONOMY
AND
DURABILITY
Consult

V. G. & Sons
ELECTRICAL and RADIO ENGINEERS
AND
LICENSED ELECTRICAL CONTRACTORS
Laxmi Road, Ganapati Chowk, POONA.

शास्त्रशुद्ध पायावर काम करणारी, महाराष्ट्राची
प्रमुख प्राव्हिडेंट विमा कं.

दि हिंदू बेनिफिट सोसायटी लि.

च्या लोकप्रिय
प्रपंच पॉलिसीकरितां प्रचारक पाहिजेत.
माहितीसाठीं लिहा.

किताब बिल्डिंग, बुधवार, पुणे.

सेक्रेटरी.

K. K. & Co.

Photographic Dealers
POONA.

‘अर्थ’ ग्रन्थमाला

- १ बँका आणि त्यांचे व्यवहार
- २ हिंदुस्थानची रिझर्व्ह बँक
- ३ व्यापारी उलाढाली

हे पत्र पुणे, पेठ मांभुडां घ. नं. १३६१३ आर्यभूषण छापखान्यांत रा. अनंत विनायक पटवर्धन यांनी छापिलें, व रा. श्रीपाद वामन काळे, बी. ए., यांनी 'दुर्गाधवास,' मांभुडां घ. नं. १२४/१३, पुणे शहर, येथें प्रसिद्ध केले.